

George G. Potra

*Ne privim ochi în ochi de 40 de ani**

Am să încep – poate surprinzător – printr-o confesiune.

L-am descoperit pe Nicolae Titulescu în urmă cu aproape 40 de ani, chemat fiind la Oficiul de Studii și Documentare al Ministerului Afacerilor Externe de un erudit diplomat, academicianul Mircea Malița de astăzi.

Se încerca în epoca postbelică prima restituire – atâta cât putea fi – a operei politico-diplomatice a lui Nicolae Titulescu.

Mă aflu la locul potrivit și la timpul potrivit.

În Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, condusă cândva, pe vremuri bune, de un membru al Academiei Române, Constantin Giurescu, am avut șansa să-l citesc pe Nicolae Titulescu.

Nu am îndrăznit, și nu îndrăznesc nici astăzi, după atâta timp, să afirm că am reușit și că am avut norocul să-i parcurg toate înscrisurile.

S-a născut în mine dorința de a-i vedea chipul, ascuns opiniei publice aproape un sfert de secol, cu speranța obsesivă de a avea revelația asocierii dintre imagine și scris, între ochii și textele acestui mare truditor pentru cauza românească.

Intuiam că e prea devreme pentru a spera și, cu atât mai puțin, pentru a încerca un album – și poate și alții au avut acest gând –, dar am început în secret, cu îndărătnicie, căutarea mărturiilor.

Muncă anevoioasă, de investigare și cercetare, cu decepții și satisfacții, efectuată în arhive, biblioteci, anticariate, în colecții particulare, în țară și străinătate, introducând pas cu pas iconografie titulesciană în primele volume consacrate omului politic și diplomatului român, ce aveau să spargă cercul intoleranței de la noi la mijlocul anilor '60 ai secolului trecut.

Albumul fructifică rezultatele identificării și selecției unei mari cantități de material foto-documentar, din fonduri care – în nu puține cazuri – nu au fost și continuă să nu fie aranjate după rigorile fototecilor de specialitate (având, mai grav încă, referințe pline de inadvertențe), acoperind aproape un secol de istorie, gândul și fapta, viața și moartea, contemporaneitatea și posteritatea lui Nicolae Titulescu.

În ciuda căutărilor, în Album nu se regăsesc unele segmente ale prezenței și activității sale în spații temporale și geografice substanțiale, fie

* Notă asupra ediției de George G. Potra, director executiv al Fundației Europene Titulescu la Albumul Nicolae Titulescu. *Un mare Român, un mare European, un mare Contemporan*, Fundația Europeană Titulescu, București, 2002, pp. 21–26; în Adrian Năstase, George G. Potra, *Titulescu – Ziditor de mari idealuri*, Fundația Europeană Titulescu, București, 2007, pp. 47–52.

că mărturiile au fost pierdute sau distruse în timp, că rămân rătăcite în fonduri ce nu au cunoscut prelucrarea arhivistică și, ca atare, nu au fost puse la dispoziția nici măcar a cercetătorului, fie că egoismul le ocultează, cu efecte asupra efortului nostru de reconstituire integrală.

În spațiul românesc, mulți dintre oamenii politici și diplomații români ai perioadei antebelice au fost lipsiți, la arestare, în crunții ani ai stalinismului, de o mare parte a înscrisurilor și fotografiilor lor – adeseori chiar în totalitate –, familiile lovite de nenorocire, nu puține, procedând la distrugerea a ceea ce mai rămăsese, pentru a nu fi invocate ca probe incriminatorii în procesele ce li se înscenaseră.

Documentele lui Nicolae Titulescu au avut ele însele un destin cel puțin ciudat, o traiectorie care nici până astăzi nu poate fi reconstituită cu exactitate, aflându-se nu doar în arhive și biblioteci publice din România, ci și din străinătate, ale căror fonduri din perioada respectivă sunt uneori închise sau doar restrictiv deschise, pe de o parte, și în colecții particulare, în care adesea moștenitorii nu știu ceea ce au și cum ar trebui să procedeze cu aceste mărturii.

Deficiențelor mai mult sau mai puțin obiective li se adaugă, spre părerea noastră de rău, lipsa de receptivitate intelectuală și profesională a unora dintre cei solicitați, care nu au înțeles, poate, generozitatea demersului nostru ce depășește interesul științific pentru timpul și spațiul românesc.

Speranța de a regăsi noi și noi piese iconografice, de a le aduna, organiza și fructifica în timp, ca originale sau cu titlul de copii, în cadrul Fondului național iconografic Nicolae Titulescu, găsește temeuri în prețuirea și receptivitatea Fundației Europene Titulescu pentru un asemenea demers.

Cele aproape 600 de imagini – din care am pus la dispoziție aproape 300 din colecția personală – ar putea părea suficiente, dacă nu chiar copleșitoare ca număr, la nivelul unui album.

Și totuși! Ne încercăm părerea de rău că nu avem – mai există oare? – imagini de la întâlnirile sale cu președintele SUA, Calvin Coolidge, cu Secretarul de Stat american Frank B. Kellogg; de la prezentarea scrisorilor de acreditare Regelui Marii Britanii, George al V-lea, de la numeroasele întâlniri cu Winston Churchill, Ramsay MacDonald, Austen Chamberlain, Lord Cecil, cu Hoare, Henderson, Halifax și Eden; de la primirea de către președintele Franței Albert Lebrun și de la numeroasele întâlniri și convorbiri cu Philippe Berthelot și Alexis Léger Léger; de la discuțiile cu Salazar și Mussolini; de la îndelungatele convorbiri cu președintele Turciei, Kemal Atatürk sau cu Regele Iugoslaviei, Alexandru I Karadjordjević; de la primirea de către Papa Pius al XI-lea și întâlnirea cu Negusul Etiopiei, Haile

Selassie; de la complexe și frecventele schimburi de opinii cu Eric Drummond și Joseph Avenol, secretari generali ai Societății Națiunilor, de la onorarea sa cu titlul de *doctor honoris causa* al Universității din Atena și de la întâlniri cu multe, multe alte personalități.

Suntem frustrați astfel, așa cum se întâmplă și pe alte meridiane, de o parte de istorie; timpul va da poate satisfacție așteptărilor noastre, pentru o nouă ediție, care nu va trebui să aștepte împlinirea a două secole de istorie titulesciană.

Resimt obligația intelectuală și morală de a exprima mulțumiri Ministerului Afacerilor Externe – Direcției Arhivelor Diplomatice; Bibliotecii Academiei Române; Bibliotecii Naționale a României – Colecția Fonduri Speciale; Arhivelor Naționale Istorice Centrale; Arhivelor Naționale – Filiala Iași; Arhivelor Naționale – Filiala Dolj; Muzeului Național de Istorie a României; Muzeului de Istorie a Județului Dolj; Muzeului de Istorie și Artă al Județului Olt; Agenției Naționale de Presă Rompres, care ne-au pus la dispoziție fondurile și colecțiile lor de imagini fotografice.

Nu am putea uita, înainte de toate, generozitatea familiei Antoniadă (doamna Marie Yvonne Antoniadă și domnul Vlad Antoniadă), a domnului inginer Vasile Stoian, care au oferit Fundației Europene Titulescu nu puține piese inedite de deosebită valoare. Un gând pios pentru cele care au fost Veturia Goga și Mariella Emanoil-Nenișor, ce au conservat o bogată memorie afectivă a relațiilor cu Nicolae Titulescu, ca și imagini, pe care ni le-au pus la dispoziție dezinteresat și fără rezerve.

Mulțumirile noastre se adresează tuturor celor care au contribuit, într-un fel sau altul, la reconstituirea, fie chiar și parțială, a fondului de foto-documente, ce stă la baza acestui Album.

Marginalizați, până la excludere, lipsiți de dreptul de a studia și de a semna, cei care au trăit dramaticii ani de după război, până la mijlocul deceniului al șaptelea, ne-au dat informații mai mult decât utile, uneori indispensabile, pentru ca piesele documentare să-și poată găsi locul firesc, cu explicațiile și adnotările necesare, după toate rigorile științifice. Gândul nostru de recunoștință se îndreaptă spre Savel Rădulescu, Ion Mircea Nonu, Victor Cădere, Al. Duiliu Zamfirescu, George Oprescu, Iosif Igiroșianu, Eugen Filotti, Paul Cernovodeanu, Corneliu Coposu, Mircea Grigorescu, Leon Kalustian, Tudor Teodorescu-Braniște, Constantin C. Giurescu, Victor Slăvescu, oameni care au trăit epoca, care au cunoscut-o și care prin informațiile date au împiedicat regretabile erori.

Albumul de azi, primul de acest fel la noi, se dorește o construcție organică: eseul președintelui Fundației Europene Titulescu, prof. univ. dr. Adrian Năstase, și prezenta punere în temă asupra reperelor temporale și

acționale ale demersului care a dus la apariția lucrării; setul masiv de foto-documente, ce beneficiază de explicații și de repere biobibliografice, toate în limbile română, franceză și engleză, în fine, anexe, cuprinzând reconstituiri genealogice.

Mă regăsesc – alături de colaboratorii mei – în valențele acestui album, fiind receptiv la toate sugestiile formulate de specialiști, de la noi sau de aiurea, cărora le mulțumesc pentru interesul cu care se apleacă asupra unei asemenea întreprinderi, a cărei cameră de rezonanță ne-o dorim în cel mai înalt grad generoasă, sperând ca acest mesaj de respect și iubire pentru ceea ce a fost Nicolae Titulescu să le ofere o satisfacție intelectuală și artistică.

Acest Album este – dincolo de inițiativa personală – o operă de echipă, în care se regăsesc înainte de toate domnișoara Cristina Păiușan și domnul Dumitru Preda, care în sfere diferite au contribuit la realizarea și finalizarea acestui demers, făcând constant și convingător dovadă de profesionalism, dăruire și o aleasă ținută intelectuală.

Doamna Irene Dumitrescu și domnul Aurelian Dumitrescu au stăruit luni de zile la punerea în pagină a celor aproape 600 de imagini, dovedind răbdare, imaginație și rigoare.

În drumurile mele pentru descoperirea și aducerea de noi mărturii, am fost însoțit de doamna Alexandrina Radu, experimentat fotoreporter, fără de care unele imagini reproduse din colecții de stat și particulare nu ar fi fost posibile, ca de altfel și instantanee de la evenimente importante ale Anului Titulescu 2002.

Datorăm domnului Adrian Popescu, nu doar sugestii prețioase ci și intervenția sa rafinată, de înalt profesionalism la valorificarea sub raport artistic a fondului documentar și a întregului câmp imagistic.

Gândul nu și-ar fi găsit drumul exact și fidel către cititorii din străinătate fără profunda înțelegere a subtilității mesajului titulescian și fără acribia exersată a doamnei Delia Răzdolescu și a domnului Costin Popescu, care semnează traducerile în limbile engleză și franceză.

Ținuta tipografică și de legătorie, elegantă, a Albumului, o datorăm echipei de excepție de la „Monitorul Oficial”, care unește știința și conștiința profesională, sub autoritatea managerială recunoscută a doamnei inginer Eugenia Ciubâncan și a colaboratorilor ei din conducere, domnul director Gheorghe Toma și doamna directoare Carmen Nasta.

Gândurile cele mai alese de mulțumire se adresează doamnei Valeria Toda și domnilor Ștefan Ghiță și Marius Stan, alături de care am petrecut zile întregi și nopți la rând, de emoție și bucurie.

Într-o epocă în care ne confruntăm cu atâtea dificultăți economice și financiare și în care sume nu mici de bani se consumă pe tot felul de frivolități, Banca Comercială Română și Societatea Națională a Petrolului PETROM S.A. înțeleg să investească în cultură, să facă din idei – acțiuni, susținând prin acest Album cartea de vizită a României. Le exprimăm pentru toate acestea întreaga noastră grațitudine.

Gândul și efortul depus ar fi rămas fără finalitate dacă nu ar fi întâlnit exercițiul de admirație pe care prof. univ. dr. Adrian Năstase îl face de aproape un sfert de veac pentru „Patronul“ diplomației românești, care a fost Nicolae Titulescu.

Sentimentul de solidaritate intelectuală și morală pe care ni l-a arătat a fost dublat în Domnia Sa de voința și abnegația de a aduce în Anul Titulescu un elogiu Ziditorului de Mari Idealuri, căruia i se potrivește atât de bine aprecierea pe care Nicolae Titulescu o făcea cândva despre poetul Frédéric Mistral: „Oameni ca el nu sunt doar forțe ale naturii, ci sunt adevărate evenimente“.

Dincolo de Timp.